

*"You who stand, sit, and crawl
around and about the floor,
about you and above you, on the
ceiling — that madness that's
running in color is your brain!"*

Ken Kesey, 1966.

Beli bicikl

Jednog dana u proleće 1943. godine Albert Hofman (Albert Hoffman), tridestsedmogodišnji hemičar i otac troje dece, koji je bio zaposlen u kompaniji Sandoz u Bazelu, popeo se na bicikl i krenuo kući. Već osam godina je u laboratoriji radio na sintetisanju lizergične kiseline iz gljiva koje su rasle na raži. Farmaceuti su se nadali da će dietilamid te kiseline, LSD-25, biti dobar lek protiv migrene. Na putu kući Hofman je doživeo neobične stvari. Staza kojom je vozio iznenada se pretvorila u ružičasto more koje se blago ljuljalo, a slike okolnih predela na neobičan način su se modifikovale, kao da se odražavaju u "smešnim ogledalima" iz cirkuskih šatri.

Sumnjao je da je halucinantni doživljaj izazvao prah LSD-25 koji se zadržao na njegovim rukama budući da je u laboratoriji radio bez rukavica. Iz naučnih razloga, 19. aprila 1943. godine Hofman je rastvorio 250 milionitih delova grama LSD-a u čaši vode i taj rastvor zatim popio. Efekat je bio isti kao i prethodni put. Stvari su menjale oblike, "fontane boja" su šikljale naokolo, kaleidoskopske slike titrale su pred zatvorenim očima, vreme i prostor potpuno su se transfigurisali. Halucinatna iskustva i okolnosti pod kojima je otkriven LSD Hofman je

opisao u knjizi *My Problem Child*. Njegov doživljaj sa belim biciklom prihvata se kao prvi "acid trip".

Ken Kesey i San Francisko

Mnogo godina kasnije, početkom šezdesetih godina, zahvaljujući psihijatrima, koji su LSD-om izazivali takozvani "model psihoze" i na taj način ispitivali šizofrene mehanizme, te zahvaljujući radikalnim umetnicima (Haksli, Ginzberg) i psiholozi- ma (Timoti Liri), koji su hteli da prošire granice svesti, Hofmanovo "problematično dete" stiglo je do Kalifornije. Za priču koja sledi naročito su važni jedan grad i jedan književnik. Počemo od ovog drugog.

Ken Kesey (Ken Kesey), čiji je roman *Let iznad kukavičijeg gnezda* tada doživljavao enorman uspeh, priređivao je početkom šezdesetih hepeninge pod nazivom "Acid Test". Sa članovima svog benda Merry Pranksters putovao je Kalifornijom u "magičnom autobusu" koji su zvali Furthur i u određenim ambijentima izvodio je multimedijalne predstave. Tom Vulf (Tom Wolfe) u knjizi *The Electric Kool-Aid Acid Test* ovako opisuje te događaje: "Počinjalo je kao žurka, sa filmovima projektovanim na zidovima, lajt-šouom i čudnom, atonalnom, kineskom muzikom koju su izvodili Merry Pranksters". Grejs Slik (Grace Slik), veoma važan lik ove pripovesti, seća se svojih iskustava sa Acid Testa: "Nil Kesedi (Neal Cassady, Keruakov drug i saputnik) bio je na LSD-u. Ljudi su sedeli okolo i slušali njegov acid-monolog. Neki su oslikavali autobus. Dru- gi su na spratu vodili ljubav. Treći su se trudili da shvate auru koju je svaki prisutni nosio sa sobom i oko sebe". Pored Merry Prankstersa, kao bend koji je pružao muzičku podršku Acid Test hepeninzima od 1965. godine pojavljuje se folk-bluz

kombo The Warlocks, koji će ubrzo promeni-
ti ime u The Grateful Dead.

Kesijeve aktivnosti predstavljaju most koji je spojio bitničku scenu sa nastajućom hipi-subkulturom. Umesto iznajmljenog kadilaka pojavljuje se <1>psihodelični</1> autobus Furt-hur kao prevozno sredstvo, alkohol je zamenjen LSD-om, žene su postale ravnopravni partneri, a ne objekti za seksualno iskorišćavanje, igralo se uz muziku, za razliku od bitničkih meditacija uz džez. Acid Test Kena Kesija stvorio je estetsko-vrednosno-muzičko-hemijski "background" za pojavu novog sveta, koji možda nije bio hrabar i vrlji, ali je bio ambiciozan i spreman da menjajući sebe promeni i sve drugo.

Haight-Ashbury

Kada se pređe most Golden Gate ulazi se u malo poznati deo San Franciska koji se zove Haight-Ashbury. Sredinom šezdesetih to područje je bilo nastanjeno mladim "ludim egzistencijalistima" koji su svoja životna, vrednosna i filofska opredeljenja praktikovali u mnogobrojnim klubovima u kojima se svirala folk muzika. Eho takozvane "Britanske invazije" i muzike prvih američkih rok-bendova, kakvi su bili The Byrds i Lovin' Spoonful, odjeknuo je i ovim područjem. Akustični instrumenti su zamenjivani električnim. Rok je prihvaćen kao nova muzička forma koja pored estetskih vrednosti ima i određenu socijalnu misiju. "Postojala je zajednica kojoj je bila potrebna muzika, i muzika kojoj je bila potrebna zajednica" — seća se Miki Hart (Mickey Hart) iz sastava Grateful Dead. Prvi menadžer jedne od najznačajnijih

grupa tzv. San Francisco Sounda, Jefferson Airplanea, smislio je, spajajući reči "jazz" i "folk", neologizam "fojazz" koji bi trebalo da izrazi muzička opredeljenja bendova koji su nastali u Haight-Ashburyju.

Proces amalgamiranja Kesijevih ideja o proširenju svesti, jedinstvu zvuka i slike i novih artističkih formi koje je propagirao na Acid Test hepeninzima, sa novom muzikom, novim vrednostima i obrascima interpersonalne komunikacije, koje je otkrila komuna "ludih egzistencijalista" sa Haight-Ashburyja, bio je sredinom šezdesetih godina u punom jeku. Akteri tih zbivanja ne mogu se složiti o trenutku kada se konačno iskristalisala svest da se nešto važno i novo dešava u boemskim delovima San Franciska. Bil Grem (Bill Graham), veliki promoter čija je dvorana Filmor Vest veoma važna za razvoj ove scene, kaže da se to zbilo 6. novembra 1965. godine na dobrotvornoj priredbi posvećenoj poznatoj pozorišnoj grupi Mime Troupe. Te večeri nastupali su Jefferson Airplane i bitnički korifeji Alen Ginzberg (Allen Ginsberg) i Lorens Ferlingeti (Lawrence Ferlinghetti). Očekivala se poseta od nekoliko stotina ljudi. Pojavilo se na hiljade dugokosih mladića i zanešenih devojaka obučenih u najneobičnije odežde sa karakterističnim istočnjačkim i militarističkim detaljima. "Odakle su ovi ljudi došli?" — bilo je pitanje koje je kružilo dvoranom. Novi svet je, po Gremovim rečima, te večeri stupio na scenu.

U rokerskom smislu zanimljivija je tvrdnja Miki Harta koji kaže da su Leto ljubavi i San Francisco Sound započeli onog trenutka kada je Dže-

---

<1>Termin *psihodelija* konstruisao je britanski psihijatar Hemfri Osmond (Humphry Osmond) spojivši grčke reči *psyche* (duša), *delien* (učiniti vidljivim) i *deloun* (pokazati, razotkriti). "To fathom hell or sour angelic, just take a pinch of psychedelic" — pisao je. Oldos Haksli, koji je pod Osmondovom supervizijom uzimao meskalin i LSD, predlagao je termin "phanerothyme" čiji su koreni bili u grčkim rečima koje su značile duh i duša. </1>

nis <2>Džoplin</2> zapevala sa Big Brother and the Holding Company na sceni kluba Matrix pred pedesetak ljudi. "Dženis je prišla mikrofonu, zapevala i otvorila publici glave. Bilo je to na granici religioznog iskustva. Publika je prešla u neko drugo stanje svesti."

Erik Bardon (Eric Burdon), Britanac na privremenom radu u San Francisku, u pesmi **San Franciscan Nights** epitomizirao je sva dešavanja u gradu u kojem su se radali novi duh i nova osećajnost koji će učiniti šestu dekadu ovog veka najznačajnijom i najboljom u njemu, kada se verovalo da se svet može promeniti na bolje.

San Franciscan Nights

Strobe light beam, creates dreams
Walls move, minds do too
On a warm San Franciscan night
Old child , young child
Feel all right
On a warm San Franciscan night
Angels sing, leather wings
Jeans of blue, Harley Davidson's too
On a warm San Franciscan night
Old angel, young angel
Feel all right
On a warm San Franciscan night
I wasn't born there
Perhaps I'll die there
There's no place left to go
San Francisco

Cops face is filled with hate
Heavens above
He's on a street called "Love"
When will they ever learn?
Old cop, young cop
Feel all right
On a warm San Franciscan night
The children are cool
They don't raise fools
It's an American dream
Includes Indians too

Pevač Skot Mekenzi (Scott McKenzie) imao je veliki hit sa pesmom Džona Filipsa (John Phillips) **San Francisco (Wear Some Flowers In Your Hair)** u kojoj se slavio novi duh koji se promovisao na ulicama tog grada. Britanska grupa Flower Pot Men je takode imala hit sa pesmom **Let's Go To San Francisco**. Ovaj grad je tih godina bio prestonica sveta kada je u pitanju bila mlada, dolazeća generacija.

Na definitivno profilisanje muzičke scene San Franciska, pored sklonosti ka konzumiranju LSD-a, koji je bio hemijski motor ovog pokreta, a dolazio je iz prve tajne laboratorije za proizvodnju te tvari koju je u kupatilu svoje kuće u Berkliju držao Augustus Ousli Stenli III (Augustus Owsley Stanley III), snažno je uticalo i trodnevno gostovanje skupine Paul Butterfield Blues <3>Band</3> u martu 1966. godine. Numera "East-West", egzemplar tzv. raga <4>roka</4>, koju je gitarista Majk Blumfild (Mike Bloomfield) napisao dok je slušao indijskog muzičara Ravi Šankara tokom LSD-tripa, postala je ideal ka kojem su težili bendovi iz San Franciska.

<2>Dženis Džoplin je bila došljakinja na sceni San Franciska. Stigla je iz Teksasa, gde je svoj pevački stil usavršavala pod patronatom Rokija Eriksona, lidera najznačajnije grupe garažne psihodelije, The 13th Floor Elevators. Pošto je propao pokušaj da se kao drugi pevač pridruži toj grupi otišla je u San Francisko i pevala sa bendom Big Brother and the Holding Company. Ostalo je legenda. </2>

<3>Novija proučavanja pokazuju neobičnu važnost Paul Butterfield Blues Banda u razvoju roka. Oni su 25. jula 1965. godine na Njuport Folk Festivalu bili prateći bend tokom Dilanovog prvog električnog nastupa koji je zauvek izmenio ovu muziku. Ovde spomenuto gostovanje u San Francisku imalo je sličan efekt. </3>

<4>Oblik roka koji uključuje neke forme indijske muzike. </4>

Veliki roker Boz Skegs (Boz Scaggs) bio je aktivni učesnik ovih događanja kao član jedne važne grupe iz San Franciska, Steve Miller Blues Banda. On ima zanimljivo zapažanje o vrsti hemijskog motora koji je pokretao celu scenu: "Mislim da je kanabis više uticao na muziku od psihodeličnih droga. Psihodelici prave velike distorzije i potpuno menjaju stvari. Kanabis relaksira i čini ljude spremnim da se predaju muzici." Grejs Slik, Kantri Džo Mekdonald (Country Joe McDonald) i Miki Hart se ne slažu sa njim. "Psihodelične droge su učinile da sviramo na način na koji niko nije svirao u istoriji muzike" — kaže Hart. Bilo kako bilo, čini se da je Ken Kesey u pravu kada je u intervjuu koji je dao reviji *MOJO* u junu 1997. godine rekao: "Šezdesete se ne bi desile bez droga: zvale bi se pedesete. Šezdesete kakve znamo bi se dogodile, ali bi za to bilo potrebno mnogo više vremena. Koncept promene mentalnog stanja je apsolutno esencijalan za svest te dekade."

Bežeći od "terora realnosti" definisanog hladnoratovskom zategnutošću, imperijalističkom ohološću i malograđanskom samodovoljnošću, berserkiri kontrakture šezdesetih godina su, "goli u sedlu", kretali u pohode na dve oblasti. Onu interstelarnu, visoko gore, i onu intrapsihičku, sakrivenu u primordijalnim dubinama svakog bića. Šezdesetih godina sve je bilo "kao reka duboko i kao planina visoko". Sa halucinogenim drogama u mozgu prolazili su kroz "vrata percepcije" i zalazili u onostarne predele sakrivene iza neprozirnih granica svesti. Nalik portugalskim i španskim moreplovcima iz srednjeg veka, verovali su da će oblasti na koje su nailazili biti dobro "tlo" za novi život. Kako je hemija hlapila i sa urinom oticala u slivnik, tako su se opet susretali sa koordinantnim sistemom realnosti koji se kao zlokobni krst, čija su apscisa i ordinata neprikosnovene kategorije prostora i vremena, pojavljivao na horizontu ponovo probudene svesti, donoseći pogubno saznanje da bega ne može biti.

"Rock'n'roll je ovoj generaciji ponudio ono što je religija nudila ranijim generacijama" — rekao je Džeri Garsija (Jerry Garcia) lider sastava Grateful Dead. Psihodelični rokeri su verovali da se muzikom može postići religiozno spasenje. Ne treba, međutim, zaboraviti da je psihodelični rok pre svega muzika, i to rok-muzika. On ima snagu, neposrednost i iskrenost. U dionizijskom smislu slavi životnu vitalnost kroz razne

forme ekstaze koju nudi. Ali ima i apolonijski cilj transcendiranja svakodnevice i stvaranja nečeg čistog, lepog i spiritualnog. "Ako se Bog, bez obzira na to kako ga shvatimo, zaista može pronaći svuda, zašto ne, onda, i u tri akorda i ritmu" — napisao je Džim Derogatis (Jim DeRogatis).

Zvuk San Franciska definisan je muzikom koju su svirali bendovi koji su isplivali na talasima opisanih kontrakulturalnih "gibanja". Njihova imena su: Grateful Dead, Charlatans, Quicksilver Messenger Service, Steve Miller Blues Band, Jefferson Airplane, Country Joe and the Fish, Big Brother and the Holding Company, Moby Grape i drugi.

Za modelovanje cele scene, naročito vizuelnih i kostimografskih osobenosti, veoma je značajan Džordž Hanter (George Hunter) i njegov band The Charlatans. Evo kako Piter Olbin (Peter Albin) basista sastava Big Brother and the Holding Company opisuje Hanterove aktivnosti: "On nije bio muzički genije. Svirao je samo daire. Bio je, međutim, harizmatična ličnost. Inovator. Prvi je imao kosu dugu do ramena. Nosio je smešna edvardijanska odela. Muzika koju su The Charlatans svirali bila je u redu. Ali njihov vizuelni stil je bio važniji. Mislim da su oni ohrabрили druge bendove da eksperimentišu sa odećom i stilom." U ovom kontekstu zanimljiva je izjava Grejs Slik: "U Filmoru nije postojala garderoba. Nije bila potrebna. Mi smo nastupali u onome što smo nosili. Živeli smo u kostimima. Jedino za šta bi nam eventualno bila potrebna garderoba — jeste štimovanje gitare." Muzika bendova iz San Franciska bila je deo njihovog svakodnevnog života, a javni nastupi rituali kojima su sebe i svoju publiku uvodili u paralelni svet koji je egzistirao izvan koordinata stvarnosti.

Moby Grape

"Moby Grape je trebalo da budu novi Rolling Stonesi" — rekao je Dejvid Rubinson (David Rubinson), producent većine njihovih albuma. Za razliku od ostalih bendova sa te scene koji su na vinil pokušavali da prenesu atmosferu koja je vladala na koncertima, Moby Grape su verovali u dobre i čvrsto strukturisane pesme. Njihov prvi album, posmatrano iz ove perspektive, verovatno je najbolja ploča San Francisco Sounda.

Trojica članova sastava The Frantics koji je delovao u severnoj Kaliforniji i Sijetlu — Džeri Miller (Jerry Miller), Bob Mozli (Bob Mosley) i Don Stivenson (Don Stevenson) — na nagovor poznatog menadžera Metju Kejca (Matthew Katz), udružili su snage sa Piterom Luisom (Peter Lewis), sinom holivudske glumice Lorete Jang (Loretta Young, dobitnica Oskara za najbolju žensku ulogu u filmu *Farmerova kći*, 1947. godine) i prominentnim muzičarem kanadskog porekla Aleksandrom "Skipom" Spensom (Alexander "Skip" Spence), koji je već bio stekao zavidnu reputaciju u San Francisku kao bubnjar jedne od najvećih grupa te scene, Jefferson Airplanea, i kao autor važnih pesama sa njihovog repertoara ("My Best Friend", "Blues From An Airplane"). Pod imenom Moby Grape nastupili su u poznatim dvoranama San Franciska Filmor Vest i Vinterlend. Njihovi nastupi obeleženi savršenim trominutnim pesmama postali su kulturna zabava "dece cveća". Stvar je privukla pažnju muzičke industrije. Velike diskografske kuće utrkvale su se oko ugovora. Mada su već imali neke "acetatne" demo-snimke urađene sa Polom <5>Rotšildom</5> (Paul Rothchild), zahvaljujući galantnosti Dejvida Rubinsona (David Rubinson), mladog producenta koji je stekao reputaciju radom sa Timom Rouzom (Tim Rose) i Chambers Brothersima, ugovor je sklopljen sa kućom Columbia. Simpatije članova Moby Grape zadobio je zahvaljući činjenici da je izmirio sve njihove hotelske i druge račune, pa čak i onaj koji je Spens imao kod svog zubara.

Tokom septembra i oktobra 1966. godine Moby Grape su vredno vežbali, po osam sati dnevno, u klubu Ark u Sosalitu. Njihove probe su bile mesto gde su se okupljali muzičari iz San Franciska, a česti gosti su bili i članovi losanđeleske grupe Buffalo Springfield. Ovaj podatak nije bez značaja zbog toga što se muzičke misije ove dve grupe donekle poklapaju. Svi su bili oduševljeni muzikom novog benda. Sem Endrus (Sam Andrews), gitarista grupe Big Brother and the Holding Company, rekao je Piteru Luisu: "Momci, bolji ste od Bitlsa".

"Grupna dinamika među članovima Moby Grape bila je čudna" — pričao je 1993. godine Rubinson rok novinaru Dejvidu Friku (David Fricke) — "Ti momci se nikada nisu zblížili. Oni nisu živeli u zajednici, niti zajedno putovali autobusom na koncerte i menjali gume na kiši. Ta razdvojenost je bila dobra u muzičkom smislu. Ali kod njih nikada nije važilo pravilo 'jedan za sve, svi za jednog.'" Izostanak bliskosti među članovima ovog benda bio je dobar jer je svaki muzičar imao prostora da se izrazi kao kreativna ličnost. Moby Grape je bio bend u kojem su sva petorica članova pisali pesme i pevali, tri gitare cepale su nebo, a višeglasno pevanje utiralo put ka predelima više harmonije.

Debitanski album ovog sastava sniman je od 12. marta do 25. aprila 1967. godine. Cela operacija je koštala samo 11.000 dolara. Za tri nedelje je snimljen sav materijal, uglavnom uživo, osim pevanja.

<5>Pol Rotšild — legendarni producent diskografske kuće Elektra poznat po radu sa The Doorsima, Timom Baklijem (Tim Buckley), grupom Love, Paul Butterfield Blues Band, Dženis Džoplin itd. </5>

Album *Moby Grape* pojavio se u junu 1967. godine, dve nedelje posle ploče *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band* Bitlsa. Stara doskovića da je "pisati o muzici isto što i plesati o arhitekturi" ekskulpira ovog potpisnika od nemogućnosti da u reči pretoči kompleksan rok doživljaj koji nudi prvi album sastava Moby Grape. Samo album *Forever Changes* grupe Love, koji se pojavio novembra 1967. godine, nudio je tu vrstu doživljaja koji se ne da prepričati. Te dve ploče, duboko tradicionalne i inovativne, na koje nije pala ni trunka prašine posle svih ovih godina, najviši su dometi roka sa američke Zapadne obale.

Jedan od najboljih tekstova rok žurnalizma uopšte jeste pokušaj Dejvida Frika da rečima predstavi muziku sa prvog albuma Moby Grape: "*Moby Grape* je bio — i još uvek jeste — uzavrela sinteza horskog folk-rok pevanja, zveketave propulzije garažnog roka i bele ritami-bluz energije, nabijen ljubavlju prema korenima roka i žestokim odbijanjem bilo kakvih ograničenja koja donose žanrovske konvencije. Uzvišen kao koncept, besprekoran u izvođenju, album je bio prožet zaraznim, slavljeničkim optimizmom koji ga je činio pravom inkarnacijom Duha 1967. godine." Mozlijev poziv izgovoren preko gitarskog uvoda u pesmu "Come In The Morning": "Come on in, people, we're gonna tell you about good dreams and things to make you happy", nije samo deo neobavezne studijske konverzacije, već ekstrakt estetskih i etičkih načela do kojih su držali rokeri iz Friska.

Nepromišljeni potez kompanije Columbia da paralelno sa albumom objavi i pet singlova sa pesmama koje se nalaze na debitanskom LP-iju *Moby Grape*, uništio je, u merkantilnom smislu, sudbinu te ploče. Singl sa Spensovom pesmom "Omaha" ušao je na top-listu i stigao

do pozicije #88. Ta pesma, koja predstavlja najlepših 2 minuta i 43 sekunde muzike ovog benda, savršen je destilat svega što Moby Grape čini velikim. "Omaha" je kao Bitlsi na spidu, istovremeno demonska, ushićujuća i neodoljiva. Kao i njen autor, uostalom" — kaže Dejvid Frik.

Kompanija Columbia je 6. juna 1967. godine u dvorani Avalon upriličila promotivno veče povodom izlaska albuma *Moby Grape*. Sve je bilo gala. Gostima je podeljen press-materijal zapakovan u purpurni somot. Komplet je sa držao pet singlova i specijalne fotografije benda. Sa tavanice je na publiku padalo deset hiljada orhideja. Prizor je bio veličanstven. Međutim, kada bi se našle na podu, orhideje su bile uzrok stalnog klizanja gostiju i bezbrojnih padova. Bilo je pripljumljeno 700 boca vina sa specijalnom etiketom "Moby Grape". Nigde, međutim, nije bilo vadičepa.

"Orhideje koje padaju sa tavanice bile su suprotne svemu u šta smo mi verovali" — rekao je bubnjar ove grupe Don Stivenson. Pompežno veče za nepretenciozni rok bend kao da je predskazalo nesrećnu sudbinu ove skupine.

Nekoliko sati po završetku priredbe, 7. juna ujutro, uhapšeni su Miler, Luis i Spens jer su nešto petljali sa marihuanom i malodobnim devojkicama. Protiv Milera je čak podignuta optužnica zbog posedovanja droge.

Ubrzo po izdavanju albuma i spomenutih singlova Rubinson otkriva da mono verzije tih pesama ne sadrže vokalnu raskoš koju imaju stereo snimci. Ovaj podatak je veoma važan jer je radio u to vreme najveći broj ljudi slušao u mono-tehnici. Radijska publika je bila lišena potpunog užitka.

Paraleno sa ovim pehovima započela je privatna drama najvažnijeg člana ovog benda Ski-

pa Spensa. Ludilo sve glasnije kuca na vrata njegovog uma. Stvar je kulminirala Spensovim napadom sekirom na Dona Stivenzona, za koga je umislio da je opsednut đavolom. Uskoro biva aziliran u psihijatrijsku bolnicu. Dijagnoza: paranoidna šizofrenija.

Lorens od Euforije

"Kids today don't even do acid any more — how can they make good rock'n'roll?"

Skip Spens, 1994.

Sa Sidom <6>Baretom </6> (Syd Barrett), Rokijem <7>Eriksonom </7> (Rocky Erickson) i Brajenom <8>Wilsonom </8> (Brian Wilson), Skip Spens čini psihotični kvartet psihodeličnog roka. Da li je LSD podsticao kreativnost talentovanih muzičara, ili je bio limitirajući faktor i uzrok njihove tragične bolesti, to će ostati trajna tema dokonih rok-razgovora.

Skip Spens je umro 16. aprila 1999. godine. U knjizi *My Problem Child* Albert Hofman svoje prvo halucinatno iskustvo izazvano slučajnom aplikacijom LSD-25 vezuje za isti taj dan 1943. godine. Simbolično poklapanje datuma kao da označava zatvaranje velikog lizergičnog kruga. Jedno slučajno laboratorijsko otkriće je modernim šamanima služilo kao sredstvo za spoznaju nepojmljivog i kao putokaz koji je pokazivao da je spasenje sakriveno "50.000 milja duboko u mozak". Smrt jednog od najvećih martira psihodelične revolucije na dan kada su pre 56 godina prvi put spoznata halucinogena svojstva LSD-a ukazuje na to da u svetu postoji neki sklad koja se ne može pojmiti "jednostavnim mišljenjem".

Jednog dana 1965. godine 21-godišnji Aleksander "Skip" Spens je krenuo na audiciju koju je priređivao bend koji će kasnije postati Quicksilver Messenger Service. Usput je svratio u folk klub Matrix, u ulici Filmor, čiji je vlasnik Marti Belin (Marty Balin), pod uticajem nastupa Bitlsa u šou Eda Salivena, hteo

da svoj folk bend Town Criers restaurira kao rok grupu. "Veoma držim do izgleda ljudi" — pričao je Belin Ralfu Dž. Glisonu (Ralph J. Gleason), autoru knjige *The Jefferson Airplane and the San Francisco Sound* — "Čim sam ga video rekao sam: 'To je moj bubnjar'".

Jedini problem je bio što Spens nije svirao bubnjeve. Međutim, budući talentovan, on je ovladao tim instrumentom i sa Džekom Kesedijem (Jack Casady) funkcionisao kao veoma kompetentna ritam sekcija na prvom albumu Jefferson Airplanea. Mnogo veći doprinos bendu Spens je dao kao autor pesama. Njegove numere "It's Alright", "Blues From An Airplane", "J.P.P. McStep B. Blues" i druge bile su važni sastavni delovi repertoara tog benda tokom prve godine njegovog postojanja.

Tokom leta 1966. godine otpušten je iz benda jer njegova bubnarska veština nije odgovarala naraslim ambicijama grupe. Ipak nije zaboravljen kao autor — njegova numera "My Best Friend" našla se na albumu *Surrealistic Pillow* i čak bila prvi singl, pre "Somebody To Love".

Zahvaljujući Metju Kejcu, prvom menadžeru Jefferson Airplanea, postao je član nove atrakcije u San Francisku — Moby Grape. Tokom snimanja drugog albuma ove grupe, *Wow*, psihičko zdravlje Skipa Spensa naglo se pogoršalo. Nakon incidenta sa sekirom smešten je na šest meseci u psihijatrijsku bolnicu Belvju u Njujorku.

Posle izlaska iz bolnice, sa beležnicom punom novih pesama odlazi u Nešvil i za tri dana, potpuno sam, ne svlačeći piđzamu, u decembru 1968. snima album *Oar*. "Bila je to neobična situacija" — prisećao se 1997. godine Čarli <9>Bredli </9> (Charlie Bradley) — "a i muzika se, hm, razlikovala od svega što smo do tada snimali."

Oar je poznat kao prvi album koji je snimio samo jedan muzičar. Spens je odsvirao i otpevao svaku notu na njemu.

Britanski publicista Džon Sevidž (Jon Savage), najveći struč-

---

<6>Sid Baret — vođa i osnivač Pink Floyda. </6>

<7>Roki Erikson — lider 13th Floor Elevatorsa, proto-benda garažne psihodelije. </7>

<8>Brajen Vilson — lider i osnivač grupe Beach Boys. </8>

<9>Čarli Bredli — snimatelj u studiju Columbia u Nešvilu, brat legendarnog producenta Ovena Bredlija. </9>

njak za psihodeličnu muziku, sistematizovao je 12 pesama sa ovog albuma na sledeći način: folk-kantri akustične numere ("Weighted Down", "Books Of Moses"), rokerske stvari nalik onima iz Moby Grape perioda ("Little Hands"), i neobične, pomerene pesme koje se ne mogu žanrovski odrediti ("Lawrence of Euphoria"). Njima provejavaju biblijsko osećanje dolazeće apokalipse, humor karakterističan za crtane filmove, psihoterapijsku uvidi i "iskrena uverenja" čoveka koji svoje postojanje i funkcionisanje nije uskladio ni sa jednom prihvaćenom moralnom i društvenom normom.

Spensov album je katastrofalno prošao, što se tiče prodaje. Njegov autor takođe. U muzičkom smislu, posle albuma *Oar*, svet više nije čuo za Aleksandra "Skipa" Spensa. On je kao hronični duševni bolesnik bio trajno aziliran.

Projekat *More Oar — A Tribute To The Skip Spence Album* koji je ovih dana realizovan — a u kojem su učešće uzele neke od najvećih rok-zvezda (Tom Waits, Beck, Peter Dinklage, Robert Plant...) i "čuvari rok plamena" kakvi su Alejandro Escovedo, Mark Lanegan, Džej Farar i drugi — najbolje govori o značaju jedinog solo albuma koji je Skip Spens snimio.

Potpuno oslobođen društvenih konvencija, suludi roker, koga njegovi bliski prijatelji opisuju kao *idiot <10> savanta*, </10> stvorio je delo koje izmiče oveštanim obrascima. *Oar* je Sveti Gral psihodeličnog roka koji je Skip Spens pronašao u "podrumima duše" dok je šest meseci gledao u gumenu zid svoje ludačke sobe na klinici Belvju u Njujorku.

Koda

Šezdesete su bile najbolje godine veka koji se završava. Verovalo se da svet može biti bolji. Na društvenoj sceni se pojavila nova sila: mladi. Ljudi uzrasta između 15 i 25 godina postali su novi socijalni faktor. Sukobi koji su se u proleće 1968. godine odvijali na ulicama evropskih i amerčkih gradova nisu bili obični sukobi režima i pobunjenih podanika. Bio je to sukob dva koncepta življenja.

Od Aristotela, čovek je organizovao svoje znanje vertikalno u odvojene i nepovezane grupe — Nauka, Religija, Seks, Rad, Odmor itd. Glavni naglasak u njegovom jeziku, sistemu organizovanja znanja, bio je na identifikaciji objekata, a ne na odnosu između njih. Čovek je prisiljen da upotrebljava svoj razum separatno, od jedne do druge situacije. Može li čovek da odbaci ovaj hipnotički način mišljenja, da podvrgne sumnji (kao Ajnštajn) i resistematizuje svoje znanje tako da ono bude uređeno horizontalno?

Danas postaje moguće da čovek hemijski promeni svoje mentalno stanje i tako promeni svoja gledišta (kao što su ona koja se odnose na relacije sa spoljnim svetom koje određuju njegov način obrade informacija). On može da restrukturise svoje mišljenje i promeni jezik tako da mu misli postanu bolje povezane sa životom i problemima. Može da im pristupi na *zdraviji* način."

Ovaj tekst sa debi albuma sastav The 13th Floor Elevators može se prihvatiti kao neka vrsta manifesta psihodeličnih muzičara.

Sastav Moby Grape pripada tom pokretu. Imao je specifično mesto u njemu. Njihove pesme nisu bile samo podloga za acid-tripove. Bile su trominutna remek-dela koja su immanentnom lepotom omogućavala recipijentima da u potragu za novim vrednostima i "organizacijom znanja" krenu bez pomoći hemije.

Kontekst: ostali najveći bendovi San Francisco Sounda

BIG BROTHER AND THE HOLDING COMPANY — najpoznatiji po saradnji sa Dženis Džoplin sa kojom su snimili legendarnu ploču *Cheap Thrills* (omot R. Kramba) koja je na top-listi bila #1, a singl "Piece Of My Heart" #12. Njihov nastup na Monterey Pop Festivalu u junu 1967. smatra se za jedan od najboljih "live" nastupa u celokupnoj rok istoriji. Džoplinova je vrlo brzo postala velika zvezda kojoj ovakva vrsta benda nije odgovarala. Ona i gitarista Sem Endrus 1968. go-

---

<10>*idiot savant* (fr. učeni idiot) — slaboumno lice koje ima u visokom stepenu izvrsnu posebnu sposobnost. </10>

dine napuštaju grupu. Velika pevačica je muziku koju je izvodila sa ovim bendom označavala rečju "alkydelic".

THE CHARLATANS — prvi bend sa Haight-Ashburyja koji je u potpunosti ostao veran boemskoj etici tog ambijenta. Osnivač grupe Džordž Hanter veliku pažnju je poklanjao vizuelnim aspektima roka. Nosili su viktorijanske kostime. Za njihov nastup u dvorani Red Dog Saloon u gradu Virdžinija Siti 1965. godine, član benda Majkl Ferguson je kreirao prvi psihodelični poster.

COUNTRY JOE AND THE FISH — osnovani 1965. godine u San Francisku. Politički najangažovaniji bend sa scene San Franciska. Vođa benda Džo Mekdonald dobio je ime po Staljinu. Roditelji su mu bili članovi Komunističke partije. Mekdonald je u pesme pretvarao ideje koje su kružile među studentima sa Berklija. Prvi album *Electric Music For The Mind And Body* sadržavao je pesme koje su se bile obeležene socijalnim angažmanom ("Not So Sweet Martha Lorraine"), političkim aktivizmom ("Superbirds") i propagiranjem droge ("Flying High"). Numera "Feel-Like-I'm Fixing-To-Die Rag" najpoznatija je pesma protiv rata u Vijetnamu. Skandiranje njihove publike "F-U-C-K" tokom koncerata važna je poruka ovog vremena.

DAN HICKS AND HIS HOT LICKS — bend koji je 1968. godine osnovao originalni bubnjar The Charlatansa Den Hicks. Neobične pesme u džez maniru sa pseudonostalgičnom aurom obeležile su zvuk ovog benda.

THE GRATEFUL DEAD — osnovani 1965. godine. Najveći i najpoznatiji bend psihodeličnog roka. Radi se o grupi čiji značaj se ne može pretočiti u nekoliko rečenica. Poznati po "li-

ve" nastupima obeleženim dugim improvizacijama na klasične folk, bluz i rok teme, koje je uvek pratila "horda" obožavalaca poznatih pod nazivom Deadheads. Grateful Dead su poseban fenomen popularne kulture. Njihov lider Džeri Garsija smatran je guruom. Halucinogne droge i muzika ovog sastava glavna su obeležja Leta ljubavi.

IT'S A BEAUTIFUL DAY — osnovani 1969. godine od strane violiniste Dejvida Laflama (David LaFlamme). Poznati po hitu "White Bird" i zvuku kojim je dominirala električna violina.

JEFFERSON AIRPLANE — osnovani početkom 1965. godine u San Francisku. Grupa koja je sintezom folk, pop, bluz, rok i džez elementa stvorila pradžmu psihodelične muzike. Njihova pesma "White Rabbit" bila je na top-list na poziciji #3 kao prva pesma u kojoj su se otvoreno iznosila narkomanska iskustva. Članovi benda Marti Belin, Pol Kantner, Grejs Slik, Džek Kesedi i Jorma Kaukonen ikone su psihodeličnog roka. Nastupali su u Vudstoku i Altmontu. Albumi *Surrealistic Pillow*, *After Bathing at Baxter's* i *Volunteers* predstavljaju definitivni "soundtrack" scene San Franciska.

QUICKSILVER MESSENGER SERVICE — osnovani u San Francisku 1965. godine. Poznati po tzv. "jam" pristupu rok muzici. Njihovi nastupi i ploče obeleženi su dugim, meandrirajućim solo deonicama gitariste Džona Sipoline (John Cipollina). Nedostatak dobrih pesama i snažnije ritam sekcije bile su glavne mane ovog benda. Često su koristili klasične rok-teme za svoje psihodelične "ekspedicije". "Mona" i "Who Do You Love" Boa Didlija (Bo Diddley) i "Cordine" Bafi Sent Meri (Buffy Sainte-Marie) su u tom smislu najpoznatije pesme sa njihovog repertoara. Originalni član benda bio je i Dino

Valenti, kasnije poznati folk muzičar sa Grinič Vilidža pod imenom Čester A. Pauer (Chester A. Powers). Jedno vreme sa ovom grupom nastupao je i legendarni britanski rok pijanista Niki Hopkins (Nicky Hopkins).

STEVE MILLER BLUES BAND — osnovani u San Francisku 1966. godine. Miler je odrastao u Teksasu, u porodici ljubitelja muzike čiji su česti gosti bili Čarls Mingas (Charles Mingus) i Ti Boun Voker (T Bone Walker). U četvrtoj godini je upoznao gitaristu Lesa Pola (Les Paul) koji mu je dao prve lekcije.

Ovaj bend je prvi album snimio u Engleskoj sa producentom Glinom Džonsom (Glyn Johns). Pre toga se pojavljuju kao prateći bend na "live" albumu koji je Čak Beri (Chuck Berry) snimio 1967. godine. Posle uspeha drugog albuma *Sailor* (#24, 1968) odbacuju reč "blues" iz imena. U komercijalnom smislu Steve Miller Blues Band je najuspešnija grupa San Francisko Sounda.

